

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛІНСЬКОГО
Факультет педагогіки та психології
Кафедра психології та соціальних наук

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Ступінь магістра

Рівень вищої освіти – другий (освітньо-професійний)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність: 053 Психологія

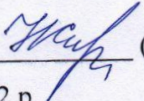
освітньо-професійна програма: Психологія

2022 – 2023 навчальний рік

Розробник: Литвиненко І.С., доцент кафедри психології та соціальних наук,
кандидат психологічних наук.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та соціальних
наук

Протокол № _1_ від «_27_» _серпня_ 2022 р.

Завідувач кафедри (Султанова Н.В.)
«_27_» _серпня_ 2022 р.

Анотація

Дисципліна дає змогу ознайомити студентів з основними положеннями цієї навчальної дисципліни, зокрема з її понятійним апаратом, методологією, найбільш загальними відомостями; підготовка студентів до науково обгрунтованого вирішення цілого комплексу актуальних проблем, які покликана вирішувати практична психологія як в освітніх, так і в інших установах суспільства; активізація розвитку пізнавальних процесів, корекція психічних процесів до досягнення рівня вікової норми.

Ключові слова

Особливі потреби, інклюзія, синдром Дауна, ДЦП, опорно-руховий апарат, церебральний параліч, слухова функція, зорово-моторна координація, ГРДУ, тривожність.

Annotation

The discipline allows students to get acquainted with the main provisions of this discipline, in particular with its conceptual apparatus, methodology, the most general information; preparation of students for a scientifically sound solution of a whole set of topical problems, which are designed to solve practical psychology both in educational and other institutions of society; activation of the development of cognitive processes, correction of mental processes to reach the level of the age norm.

Keywords

Special needs, inclusion, Down syndrome, cerebral palsy, musculoskeletal system, cerebral palsy, auditory function, visual-motor coordination, GRDU, anxiety.

1. Опис навчальної дисципліни Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
	Спеціальність: 053 Психологія	<i>Рік підготовки:</i>	
5-й			
<i>Семестр 2-й</i>			
Індивідуальне науково-дослідне завдання – Розробка програми колекційної роботи з дитиною, яка має особливу потребу.	Загальна кількість годин - 90		
		<i>Лекції</i>	
		6 год.	
http://moodle.mdu.edu.ua/my/	Ступінь: магістра	<i>Практичні, семінарські</i>	
		4 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
		-	
		<i>Самостійна робота</i>	
		80 год.	
		<i>Вид контролю:</i> залік	

Мова навчання – українська

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна	
	Спеціальність: 053 Психологія	<i>Рік підготовки:</i>	
5-й			
<i>Семестр</i> <i>2-й</i>			
Індивідуальне науково-дослідне завдання – Розробка програми корекційної роботи з дитиною, яка має особливу потребу.			
Загальна кількість годин - 90		<i>Лекції</i>	
		6 год.	
http://moodle.mdu.edu.ua/my/	Ступінь: магістра	<i>Практичні, семінарські</i>	
		4 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
		-	
		<i>Самостійна робота</i>	
		80 год.	
		<i>Вид контролю:</i> залік	

Мова навчання – українська

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу: ознайомлення студентів з основними положеннями цієї навчальної дисципліни, зокрема з її понятійним апаратом, методологією, найбільш загальними відомостями; підготовка студентів до науково обгрунтованого вирішення цілого комплексу актуальних проблем, які покликана вирішувати практична психологія як в освітніх, так і в інших установах суспільства; активізація розвитку пізнавальних процесів, корекція психічних процесів до досягнення рівня вікової норми.

Завдання курсу:

- оволодіння та подальше вільне оперування професійною термінологією, використовуваною в даній сфері практичної діяльності;
- вивчення теоретичних аспектів та теоретичних моделей психологічних явищ та процесів, що сприяють супроводу дітей з особливими потребами;
- формування у студентів навичок проведення первинного та вторинного психологічного обстеження з метою визначення рівня психологічного розвитку дитини;
- корекція емоційної сфери: вивчення та сприяння розвитку вміння розпізнавати, усвідомлювати, інтерпретувати міміку, емоційні стани, почуття свої та інших людей, керувати ними;
- корекція вольової сфери: сприяння в формуванні особистісної рішучості, цілеспрямованості та наполегливості;
- корекція поведінкової сфери: формування навичок ефективного спілкування та поведінки, розвиток вміння усвідомлювати причини власної поведінки, знаходити конструктивні шляхи для виходу з конфліктних ситуацій;
- практична підготовка дитини до життя, формування знань і вмінь, що сприяють соціальній адаптації.

Передумови для вивчення дисципліни: загальна психологія, вікова психологія, психодіагностика, психологія тренінгової роботи, нейропсихологія.

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікативних технологій.

ПРН 2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПРН 3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПРН 4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПРН 5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість).

ПРН 7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

II. Фахові:

ФК 1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики.

ФК 2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та/або практичної значущості.

ФК 3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

ФК 4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгові, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

ФК 6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах..

ФК 7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

ФК 8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

ФК 9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

2.Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Класифікація дітей з особливими потребами: Поняття «особливі потреби». Психологічний статус дитини. Психологічний супровід дітей із вадами в розвитку в умовах інтегрованого (інклюзивного) навчання. Основні напрями роботи практичного психолога, який здійснює супровід.

Тема 2. Психологічний супровід дітей з аутизмом: Поняття «аутизм». Клініко-психологічні проблеми раннього дитячого аутизму. Особливості психічного розвитку при ранньому дитячому аутизмі. Психологічна допомога дітям з раннім дитячим аутизмом.

Тема 3. Психологічний супровід дітей із синдромом Дауна: Характерні особливості дітей з синдромом Дауна. Особливості роботи з дітьми з синдромом Дауна. Психолого-педагогічний супровід дітей із синдромом Дауна в умовах навчального закладу.

Тема 4. Психологічний супровід дітей з порушенням опорно-рухового апарату: Поняття «ДЦП». Психологічна діагностика дітей при порушеннях функцій опорно-рухового апарату. Дослідження предметної діяльності дитини раннього віку з церебральним паралічем.

Тема 5. Психологічний супровід дітей з порушеннями слуху: Види порушення слухової функції. Характеристика пізнавальної діяльності дітей із порушенням слуху. Характерні помилки у навчанні, яких допускає учень із порушення слуху.

Тема 6. Психологічний супровід дітей з порушеннями зору: Види порушень зору. Типові відхилення розвитку слабозорих дітей. Особливості психолого-педагогічної роботи з слабозорими дітьми. Поради педагогам і батькам по вихованню дітей з вадами зору. Зорово-моторна координація, дрібна та загальна моторика.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Комплексний психологічний супровід дітей з фізіологічними порушеннями.

Тема 1. Класифікація дітей з особливими потребами: Поняття «особливі потреби». Психологічний статус дитини. Психологічний супровід дітей із вадами в розвитку в умовах інтегрованого (інклюзивного) навчання. Основні напрями роботи практичного психолога, який здійснює супровід.

Тема 2. Психологічний супровід дітей з аутизмом: Поняття «аутизм». Клініко-психологічні проблеми раннього дитячого аутизму. Особливості психічного розвитку при ранньому дитячому аутизмі. Психологічна допомога дітям з раннім дитячим аутизмом.

Кредит 2. Комплексний психологічний супровід дітей з психологічними порушеннями.

Тема 3. Психологічний супровід дітей із синдромом Дауна: Характерні особливості дітей з синдромом Дауна. Особливості роботи з дітьми з синдромом Дауна. Психолого-педагогічний супровід дітей із синдромом Дауна в умовах навчального закладу.

Тема 4. Психологічний супровід дітей з порушенням опорно-рухового апарату: Поняття «ДЦП». Психологічна діагностика дітей при порушеннях функцій опорно-рухового апарату. Дослідження предметної діяльності дитини раннього віку з церебральним паралічем.

Кредит 3. Психологічний супровід дітей з особливими потребами.

Тема 5. Психологічний супровід дітей з порушеннями слуху: Види порушення слухової функції. Характеристика пізнавальної діяльності дітей із порушенням слуху. Характерні помилки у навчанні, яких допускає учень із порушення слуху.

Тема 6. Психологічний супровід дітей з порушеннями зору: Види порушень зору. Типові відхилення розвитку слабозорих дітей. Особливості психолого-педагогічної роботи з слабозорими дітьми. Поради педагогам і батькам по вихованню дітей з вадами зору. Зорово-моторна координація, дрібна та загальна моторика.

**4. Структура навчальної дисципліни
Денна форма навчання**

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
<i>Кредит 1. Комплексний психологічний супровід дітей з фізіологічними порушеннями.</i>						
Тема 1. Класифікація дітей з особливими потребами.		2				14
Тема 2. Психологічний супровід дітей з аутизмом.			2			12
Усього:	30	2	2			26
<i>Кредит 2. Комплексний психологічний супровід дітей з психологічними порушеннями.</i>						
Тема 3. Психологічний супровід дітей із синдромом Дауна.		2				12
Тема 4. Психологічний супровід дітей з порушенням опорно-рухового апарату.			2			14
Усього:	30	2	2			26
<i>Кредит 3. Психологічний супровід дітей з особливими потребами.</i>						
Тема 5. Психологічний супровід дітей з порушеннями слуху.		2				14
Тема 6. Психологічний супровід дітей з порушеннями зору.						14
Усього:	30	2				28
Усього годин	90	6	4			80

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
<i>Кредит 1. Комплексний психологічний супровід дітей з фізіологічними порушеннями.</i>						
Тема 1. Класифікація дітей з особливими потребами.		2				14
Тема 2. Психологічний супровід дітей з аутизмом.			2			12
Усього:	30	2	2			26
<i>Кредит 2. Комплексний психологічний супровід дітей з психологічними порушеннями.</i>						
Тема 3. Психологічний супровід дітей із синдромом Дауна.		2				12
Тема 4. Психологічний супровід дітей з порушенням опорно-рухового апарату.			2			14
Усього:	30	2	2			26
<i>Кредит 3. Психологічний супровід дітей з особливими потребами.</i>						
Тема 5. Психологічний супровід дітей з порушеннями слуху.		2				14
Тема 6. Психологічний супровід дітей з порушеннями зору.						14
Усього:	30	2				28
Усього годин	90	6	4			80

5. Теми лекційних занять Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Комплексний психологічний супровід дітей з фізіологічними порушеннями.</i>		
1.	Тема 1. Класифікація дітей з особливими потребами	2
<i>Кредит 2. Комплексний психологічний супровід дітей з психологічними порушеннями.</i>		
3.	Тема 3. Психологічний супровід дітей із синдромом Дауна	2
<i>Кредит 3. Психологічний супровід дітей з особливими потребами.</i>		
5.	Тема 5. Психологічний супровід дітей з порушеннями слуху.	2
	Разом:	6

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Комплексний психологічний супровід дітей з фізіологічними порушеннями.</i>		
1.	Тема 1. Класифікація дітей з особливими потребами	2
<i>Кредит 2. Комплексний психологічний супровід дітей з психологічними порушеннями.</i>		
3.	Тема 3. Психологічний супровід дітей із синдромом Дауна	2
<i>Кредит 3. Психологічний супровід дітей з особливими потребами.</i>		
5.	Тема 5. Психологічний супровід дітей з порушеннями слуху.	2
	Разом:	6

**6. Теми практичних занять
Денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Комплексний психологічний супровід дітей з фізіологічними порушеннями.</i>		
2.	Тема 2. Психологічний супровід дітей з аутизмом.	2
<i>Кредит 2. Комплексний психологічний супровід дітей з психологічними порушеннями.</i>		
4.	Тема 4. Психологічний супровід дітей з порушенням опорно-рухового апарату	2
<i>Кредит 3. Психологічний супровід дітей з особливими потребами.</i>		
Разом:		4

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Комплексний психологічний супровід дітей з фізіологічними порушеннями.</i>		
2.	Тема 2. Психологічний супровід дітей з аутизмом.	2
<i>Кредит 2. Комплексний психологічний супровід дітей з психологічними порушеннями.</i>		
4.	Тема 4. Психологічний супровід дітей з порушенням опорно-рухового апарату	2
<i>Кредит 3. Психологічний супровід дітей з особливими потребами.</i>		
Разом:		4

**7. Самостійна робота
Денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Комплексний психологічний супровід дітей з фізіологічними порушеннями.</i>		
1.	Тема 1. Класифікація дітей з особливими потребами	14
2.	Тема 2. Психологічний супровід дітей з аутизмом.	12
<i>Кредит 2. Комплексний психологічний супровід дітей з психологічними порушеннями.</i>		
3.	Тема 3. Психологічний супровід дітей із синдромом Дауна	12
4.	Тема 4. Психологічний супровід дітей з порушенням опорно-рухового апарату	14
<i>Кредит 3. Психологічний супровід дітей з особливими потребами.</i>		
5.	Тема 5. Психологічний супровід дітей з порушеннями слуху.	14
6.	Тема 6. Психологічний супровід дітей з порушеннями зору.	14
Разом:		80

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Комплексний психологічний супровід дітей з фізіологічними порушеннями.</i>		
1.	Тема 1. Класифікація дітей з особливими потребами	14
2.	Тема 2. Психологічний супровід дітей з аутизмом.	12
<i>Кредит 2. Комплексний психологічний супровід дітей з психологічними порушеннями.</i>		
3.	Тема 3. Психологічний супровід дітей із синдромом Дауна	12
4.	Тема 4. Психологічний супровід дітей з порушенням опорно-рухового апарату	14
<i>Кредит 3. Психологічний супровід дітей з особливими потребами.</i>		
5.	Тема 5. Психологічний супровід дітей з порушеннями слуху.	14
6.	Тема 6. Психологічний супровід дітей з порушеннями зору.	14
Разом:		80

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з двох напрямів:

I – підготовка та захист контрольної роботи (для студентів ЗФН);

II – створення програми презентації сучасної політичної партії (або політика): психологічні аспекти (на прикладі вітчизняних або зарубіжних політичних діячів - за власним вибором) (для студентів ДФН).

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння й засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацювати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, іспит) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, уміння приймати необхідні рішення в нестандартних ситуаціях, вільне володіння науковими термінами, аналізує причинно-наслідкові зв'язки;

Студенту виставляється дуже добре - студент демонструє повні знання навчального матеріалу, допускає незначні пропуски матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює правильні відповіді;

Студенту виставляється добре – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності;

Студенту виставляється достатньо – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє інтегровано застосувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

Студенту виставляється задовільно – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредитів), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 3 крд.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						КР	Накопичув. бали/ Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	30	300/100

45	45	45	45	45	45		
----	----	----	----	----	----	--	--

10. Засоби дігностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

11. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; семінари-дискусії, інтерактивні заняття з використанням інтернет-технологій, розв'язування задач на основі психотерапевтичних випадків, презентації, герменевтичний аналіз, ділові ігри, психотерапевтичні вправи й техніки, ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

12. Рекомендована література

Базова

1. Михаленкова И.А. Практикум по психологии детей с нарушением слуха.–СПб.: Речь,2006
2. Михайленко М. У згоді зі світом і з собою. Розвиток соціальної впевненості дітей старшого дошкільного віку//Психолог,№3,2008, вкладка
3. Мартиненко О.А. Як навчити вашу дитину володіти емоціями.- Х.:Вид-во«Ранок», 2009
4. Мартиненко О.А. Як навчити вашу дитину спілкуватися і дружити.- Х.: Вид-во «Ранок»,2009
5. Михальский А.В. Психология конструирования будущего. - М., 2014
6. Навчальні видання для роботи з дітьми дошкільного віку та молодших школярів Серія «Бесіди за малюнками» Вчуся управляти собою, Я та інші, Почуття та емоції, Яросту / Л.Б.Фесюкова, ТОВ.Видавництво «Ранок»
7. Нестик Т.А. Отношение к времени в малых группах и организациях. - М., 2011
8. Проблеми розвитку та корекція емоційно-вольової сфери молодшого школяра / Упоряд. Атемасова О.А. – Х.: Вид-во «Ранок», 2010
9. Програма соціально-побутового орієнтування для дітей зі зниженим зором рекомендованої Міністерством освіти і науки України (Лист Міністерства освіти і науки України №1/11-9251 від 21.12.2007р.).
10. Програма з соціально-побутового орієнтування для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. Укладачі кандидати педагогічних наук Гіренко Н.А., Мерсіянова Г.М. Київ-2009.
11. Психогімнастика у початковій школі / Упоряд. О.А.Атемасова.- Х.: Вид-во «Ранок», 2010
12. Туріщева Л.В. Увага! Особливі діти. – Х.: Вид. група «Основа», 2010
13. Фесюкова Л.Б. 200 схем та завдань для дітей 4-7 років. – Х.: Веста: ТОВ Видавництво «Ранок», 2007
14. Хухлаева О.В., Хухлаев О.Е., Первушина И.М. Маленькие игры в большое счастье. Как сохранить психическое здоров'е дошкольника.–М.:Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001
15. Цуканов Б.И. Время в психике человека. - Одесса, 2000

Допоміжна література

1. Бондар В.І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти. / Дефектологія – № 3 – 2003
2. Выготский Л.С. Основы дефектологии. – СПб; 2003

3. Дефектологічний словник: навчальний посібник / За редакцією В.І. Бондаря, В.М. Синьова – К.: «МП Леся», 2011.-528с.
4. Дмитриев А.А. О некоторых проблемах интегрированного обучения детей с особыми образовательными потребностями // Д. – № 4 – 2005
5. Допплер Д., Лорман Т., Шарма У. Переосмислюючи допоміжні послуги спеціалістів в інклюзивних класах./ Дефектологія – № 3 – 2009
6. Ильина О.М. Международные нормы об инклюзивном образовании и имплементация их в российскую правовую систему. / Дефектология № 5 – 2008
7. Интеграция детей – инвалидов в среду здоровых детей.// Воспитание и обучение детей с нарушениями развития –№9-2004.
8. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами. / Директор школи –№ 34 – 2009
9. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі: роль шкільного психолога./Завуч №19.
10. Ілляшенко Т. Питання інтеграції спеціальної і масової школи та організація допомоги дітям з труднощами в навчанні./ Дефектологія № 1 – 2001
11. Інклюзивний підхід як основа освіти для всіх дітей./ За матеріалами Всеукраїнського фонду «Крок за кроком». Завуч –№ 2 – 2008
12. Колупаєва А.А. Засадничі понятійно-термінологічні визначення інклюзивної освіти./ Дефектологія №2 – 2009
13. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К. : «Самміт-Книга», 2009 – 272 с.
14. Колупаєва А.А. Організаційно-педагогічні умови інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір //Д. № 4 – 2003
15. Колупаєва А.А. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: – К.: Університет "Україна", 2004 – 448 с.
16. Малофеев Н.Н. Современному этапу образовательной интеграции – современные инструментальные возможности./ Дефектология – № 6 – 2008
17. Малофеев Н.Н., Шматко Н.Д. Базовые модели интегрированного обучения./ Дефектология – № 1 – 2008
18. Малофеев Н.Н., Шматко Н.Д. Интеграция и специальные образовательные учреждения: необходимость перемен. / Дефектология – № 2 – 2008
19. Матвеева М., Миронова С., Гречко Л. Психокорекційна робота в умовах інтегрованого навчання // Дефектологія – № 3 – 2009
20. Назарина В. Дитина зі зниженим слухом в інтегрованому класі//Д.–№ 4–2003
21. Пасторова А.Ю. Психологические и психофизические характеристики дошкольников с обычным развитием в группах интеграции//Дефектология–№6
22. Рачова Н. Соціально-педагогічний супровід дітей з особливими потребами./ Дефектолог – №10 – 2009
23. Соловйов Ю. Інтеграція дітей з відхиленнями у розвитку в сучасне суспільство./ Дефектолог – № 12 – 2007
24. Сорокин В.М. Специальная психология: Учеб. пособие / Под научн. ред. Л.М. Шипицыной. – СПб.: Речь, 2003 – 216 с.
25. Шевцов А. Методологія соціального реабілітування осіб з обмеженнями життєдіяльності./ Завуч – № 19 – 2009

13. Інформаційні ресурси

<http://ussf.kiev.ua/>

http://www.pedlib.ru/Books/3/0485/3_0485-72.shtml

<http://www.ikpp.npu.edu.ua/>

<http://edu.resobr.ru/archive/year/articles/1910/>

<http://zakon1.rada.gov.ua/>